

Svatý Václav – ochránce České země,
vyd. Dana STEHLÍKOVÁ, Arcibiskupství
pražské ve spolupráci s Národní galerií
v Praze, Univerzitou Karlovou v Praze
a Národním muzeem, Nakladatelství
Lidové noviny, Praha 2008
168 s., ISBN 978-80-7106-446-6

Na přelomu let 2008/2009 uspořádalo Arcibiskupství pražské ve spolupráci s Národní galerií v Praze výstavu *Svatý Václav – ochránce České země*. Akce sama vzbudila široký mediální ohlas, v němž však poněkud zaniklo, že k výstavě byl rovněž vydán reprezentativní katalog, který by měl být sumou poznání, k němuž dospěli autoři v průběhu přípravy výstavního podniku. Katalog je koncipován podle osvědčeného modelu – po úvodní syntetické stati následuje část s tematicky a chronologicky řazenými katalogovými hesly. Dva ze tří autorů koncepce výstavy, Jan Royt a Dana Stehlíková, jsou zároveň autory úvodních statí. Kromě nich přispěli do tohoto oddílu Jiří Kuthan a Viktor Velek. Připojena byla i úvaha Dušana Třeštika publikovaná původně v MF Dnes v r. 2004. Jako autoři katalogových hesel vystupují ještě Luboš Polanský a Milena Bravermanová. Třetí z autorů koncepce, Vladimír Kelnar, se podílel zejména na výběru exponátů, potažmo na podobě katalogové části publikace.

Jan Royt se ve své stati věnuje podobám svatováclavské úcty v průběhu českých dějin od počátků až do 20. století a jejím projevům v oblasti výtvarného umění. Největší prostor dostávají přirozeně období středověku a baroka, zatímco novodobé tematizace svatováclavského kultu jsou zmíněny pouze okrajově. Zpracování kontroverzních kapitol týkajících se národnostních aspektů oslav svatováclavského milénia či role světcova kultu během druhé světové války tak zůstalo načrtnuto v pouhé skice. Jiří Kuthan sleduje ve svém přehledovém příspěvku projevy svatováclavské úcty ve středověku mimo území České koruny a vysvětluje je politicko-mocenskými vztahy Českého království k jeho sousedům. Svatováclavská úcta pak dodávala těmto vztahům jakousi symbolickou vizuální pečeť. Dana Stehlíková pojednává o rozsáhlé skupině svatováclavských památek umělecko-řemeslné povahy a redefiniuje pojem

„poklad sv. Václava“. Zahrnuje pod něj soubor památek, které souvisely s životem a smrtí sv. Václava, jakož i díla inspirovaná svatováclavským kultem, a to nejen z obou center svatováclavské úcty – pražské katedrály a staroboleslavského kapitulního chrámu. Co se týče časového vymezení, pokladem sv. Václava se rozumí artefakty vzniklé od středověku po počátek 20. století. Svatováclavskou tematikou v české hudební tradici se zabývá Viktor Velek. Neomezuje se při tom na vývoj a prioritní význam svatováclavského chrámu, ale představuje i rozkvet svatováclavské tematiky v barokní hudební produkci (jak katolické, tak v menší míře protestantské), v obrozeneckém skladatelství 19. století i ve složitých dobách století minulého, kdy se svatováclavská tradice jako celek stala nejprve třecí plochou národnostních různých, aby poté ve vnější i vnitřní emigraci přežila obě totality a projevila se jako inspirativní i v polistopadové současnosti. V již potřetí otiskované eseji pojal Dušan Třeštík sv. Václava nikoli jako pouze historickou postavu, ale především jako symbol české státnosti, který žije svůj druhý život zcela neodvisle od skutečného života světcova, o němž ostatně nemáme mnoho nezpochybnitelných zpráv. Koncepci první části publikace poněkud znejasňuje okolnost, že z pěti zařazených statí jsou pouze dvě opatřeny poznámkovým aparátem. Jeho absence lze želeť zejména u faktograficky bohatého textu Roytova, který tak poněkud přichází o možnost stát se východiskem a rozcestníkem příštího studia svatováclavské ikonografie, na niž jistě svým obsahem aspiruje.

Obsah katalogové části kopíruje podobu expozice – o zařazení jednotlivých hesel tak primárně rozhodovala jejich přítomnost ve výstavních sálech. Tento „přísný“ koncept lze přivítat, pohlédneme-li na něj optikou návštěvníka výstavy, s postupujícím časem se nicméně stává jednou ze slabin publikace. O výběru exponátů totiž často rozhodují praktické i technické podmínky a míra ochoty zapůjčitelů (která byla v tomto případě pochopitelně neobvykle vysoká). Nejsevernějším celkem jsou tak v rámci katalogu hesla věnovaná památkám a relikvíím legendicky spjatým se samotným sv. Václavem, přílbou s „odinovským“ nánosníkem počínaje a světcovým „koflíkem“ konče. Reprezentativní je rovněž výběr mincí, pečetí a zlatnických artefaktů – relikvíářů, monstrancí či kalichů. Poněkud zkrátka přišly svatováclavské malířské a sochařské památky z období vrcholného i pozdního středověku. Z této doby však pochází reliéf staroboleslavského palladia, pozdní

legendou těsně spojený se životem sv. Václava, jehož originál byl veřejnosti představen po celých 60 letech. Nejasné však zůstává, proč je dílo, datované Janem Roytem do 80. let 14. století (nevyklučovali bychom ovšem ani dataci poněkud mladší), zařazeno v katalogu do kapitoly „Baroko“. Stejně překvapivě je do téže kapitoly včleněn oddíl odtazité pojmenovaný „Skupina od historismu k miléniu“, obsahující nepřilíš koncepční výběr od Tkadlíkova *Sv. Václava přisluhujícího při mši* po jubilejní svatováclavské dukáty.

Katalog nepřináší množství nových poznatků či interpretací a pravděpodobně to ani nebylo jeho ambicí. Nabízí však solidní (nikoli vyčerpávající) informace o skupině artefaktů generované průnikem autorské koncepce a organizačních možností, které spolu s úvodními statemi a nadprůměrné kvalitním obrazovým doprovodem vytváří užitečnou pomůcku pro studium svatováclavské tematiky ve výtvarném umění.

JAN KLÍPA

Jiří KUTHAN, *Splendor et Gloria Regni Bohemiae. Umělecké dílo jako projev vladařské reprezentace a symbol státní identity*, Ústav dějin křesťanského umění KTF UK, Praha 2008 (= Opera Facultatis Theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis, Historia et historia artium 7)

591 s., ISBN 978-80-87082-07-2

Výbor již publikovaných prací Jiřího Kuthana, vycházející kromě českého i v německém vydání, se zaměřuje na zakladatelskou a donátorskou činnost českých panovníků od období románského až po pozdní gotiku, respektive počátky renesance. Mezi hlavní oblasti autorova vědeckého zájmu patří architektura a umění doby posledních Přemyslovců, nověji také architektura a umění doby lucemburské a jagellonské. Kuthan se řadí mezi přední představitele tzv. „donátorských dějin umění“, které kladou důraz na úlohu objednavatele uměleckého díla a jeho možný podíl na utváření podoby stavby či zobrazení, stejně jako na jeho vztah se samotnými tvůrci. Uvedená metoda je využívána i v předkládaných textech, a napomáhá tak autorovu záměru, avizovanému v podtitulu knihy, ukázat „*umělecké dílo jako projev vladařské reprezentace a symbol státní identity*“.

Chronologicky seřazené studie prvních sedmi kapitol líčí počátky českého státu za prvních přemyslovských knížat a následně králů, mezi kterými vynikal jako fundátor především Přemysl Otakar II. Kuthan zde věnuje pozornost řadě aspektů ovlivňujících celkový účinek vnímání děl (především staveb) jako odrazu idejí a moci českých panovníků. Patří sem na jedné straně zakládání klášterů a stavby kostelů, tedy činnost pojící se k církvi, na straně druhé také budování měst a královských hradů (především Zvíkov a Bezděz). Na několika ukázkách autor demonstruje, jak mohlo zvolení stavebního stylu vyjadřovat královskou fundaci (např. Anežský klášter, portál kláštera Porta Coeli, kláštery cisterciáků v Sedlci a Zbraslavi), a přes pozorování slohových paralel sleduje vztahy umění Přemyslovců v rámci středoevropských kulturních okruhů 13. století. Odbočkou od architektury je pak blok věnovaný pečetím posledních Přemyslovců, jejichž ikonografie i formální zpracování dobře reflektovaly významné politické události v českých zemích. Zasazení uměleckého díla do historického, sociálního a hospodářského kontextu je konečnou vlastní celé Kuthanově práci.

Texty řazené do kapitol 8 až 13 se zabývají uměním doby Lucemburků, kdy se země Koruny české staly jedním z nejvýznamnějších středisek evropské kultury a vliv dvorského umění Karla IV. a jeho syna Václava přesahoval hranice státu. Pozornost je ve větší míře soustředěna na Prahu, v té době sídlo vladařů Svaté říše římské. Samostatnou studii věnoval Kuthan také vizi Prahy jako posvátného města, jak ji podle autora programově budoval Karel IV. Kratší oddíly pak samostatně pojednávají o katedrále sv. Víta, kapli Všech svatých na Pražském hradě a o Karlově mostě, mimo Prahu pak o kostele sv. Bartoloměje v Kolíně, kostele sv. Barbory v Kutné Hoře a Karlštejnu. Většina uvedených staveb se váže k rodině Parléřů, s jejichž působením se setkáváme také v klášteře cisterciáků ve Zlaté Koruně. Ve studii zabývající se tímto místem Kuthan osvětluje nejen vztahy mezi jednotlivými Parléři, ale soustřeďuje se i na charakteristiku parléřovského stylu a zdůrazňuje vazby mezi architekturou v Čechách a architekturou štrasburskou a norimberskou. Další souvislosti mezi uměním iniciovaným českými panovníky a uměním ve Francii jsou ukázány na příkladu pařížské Sainte-Chapelle Ludvíka IX.

Závěrečná část výboru pojednává o výtvarném dění za vlády Vladislava II. a Ludvíka z rodu